

Тетяна Андрющенко,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної освіти та професійного розвитку педагогів КНЗ
«Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської
обласної ради»

ОСОБИСТІСНИЙ ВЕКТОР ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Вступ. Глобальні зміни, які відбуваються на сучасному історичному етапі у світовій економіці, науці, техніці, ставлять перед вищою освітою важливі завдання: навчити майбутніх вихователів жити та ефективно діяти в умовах змінних координат, спрямовувати свої зусилля на постійне самовдосконалення, вибудовувати оптимальну траєкторію власного розвитку та професійного вдосконалення, здійснювати інноваційну діяльність в умовах динамічного розвитку суспільства.

Модернізаційні процеси в освіті вимагають від педагогів креативного і, в той же час, критичного мислення, побудови педагогічного процесу, спрямованого на розкриття здібностей і можливостей вихованців, задоволення їхніх різноманітних освітніх потреб, забезпечення пріоритетності загальнолюдських цінностей, усвідомлення зростаючої ролі інноваційних процесів, а також формування власних якостей, що дозволять педагогам бути готовими до внутрішніх змін, продукування і впровадження інновацій.

Зазначене актуалізує необхідність активізації інноваційного потенціалу суб'єктів освітнього процесу через формування і розвиток інноваційної культури майбутніх вихователів. На нашу думку, формування інноваційної культури педагога активізується в площині прагнення особистості до постійного самовдосконалення в різних аспектах життя і професійної діяльності, моделювання поведінки відповідно до викликів суспільства, розвитку креативного потенціалу.

Аналіз досліджень. Аналіз наукових джерел з окресленої проблеми свідчить про активізацію уваги сучасних науковців до феномену «інноваційна культура педагога». Окремі аспекти інноваційної культури педагога та умови її

розвитку обґрунтовуються в роботах Є. Афанасьєвої, Л.Борисової, О. Братківа, Н. Гавриш, П. Друкера, О. Єфросініної, А. Кальянова, О. Козлової, В. Кременя, В. Леонтьєва, Р. Миленкової, А. Ніколаєва, В. Носкова, Ю. Ситник та ін.

Виклад основного матеріалу. Вагомою складовою інноваційної діяльності є особистісний зміст, через який відображається інноваційна культура педагога, його дійсне ставлення до суб'єктів освітнього процесу, заради яких розгортається зазначена діяльність; усвідомлюване як значення «для мене» засвоєваних безособових знань про педагогічні інновації, що включають у себе поняття, вміння, дії соціальні норми, ролі, ідеали і цінності.

Конкретизуємо **три групи властивостей особистості**, які необхідні для формування інноваційної культури педагога:

- 1) ставлення до дітей як до суб'єктів, що розвиваються;
- 2) культура людської взаємодії;
- 3) ставлення до себе як до суб'єкту, що розвивається.

Якщо перші дві властивості необхідні для будь-якої успішної педагогічної практики, то інноваційність вихователя можлива лише за умов розуміння себе як особистості, здатної до постійного розвитку, зацікавленої у ціложиттєвому навчанні, самовихованні, самовдосконаленні. Тільки така людина може перенести інноваційну культуру на професійний рівень і втілити її у конкретних формах, методах, прийомах та підходах до власної діяльності.

Особистість педагога є системоутворюючим чинником для успішного проведення інноваційної діяльності. На працездатність, креативність, рівень відповідальності за результати інноваційної діяльності безпосередній вплив мають особистісні якості педагога. На нашу думку, формування інноваційної культури вихователя активізується в площині прагнення особистості до постійного самовдосконалення в різних аспектах життя і професійної діяльності, моделювання поведінки відповідно до викликів суспільства, розвитку креативного потенціалу. Важливість урахування особистісних якостей педагога підтверджується й психологічними дослідженнями. Зокрема, С. Максименко зауважував, що «особистість є складною системою, що

саморозвивається... ми повинні дати змогу особистості вільно функціонувати і розвиватися за власними законами, але, водночас, надавати їй керовано такі можливості (природні і соціальні), які підлягають емпіричній фіксації і верифікації» [3, с. 12].

Ми впевнені, що акцентуацію варто робити на розвиток відповідних особистісних якостей майбутнього педагога, які становитимуть внутрішній стрижень носія інноваційної культури і в подальшому проявлятися у професійній інноваційній діяльності. На думку К. Гораш, «інноваційні риси особистості педагога забезпечують повноцінне здійснення педагогічної діяльності в умовах інноваційного розвитку навчального закладу та сприятимуть формуванню здатності в учнів шкіл до навчання та виконання професійної діяльності (у майбутньому) в інноваційному середовищі» [1, с. 178].

Вважаємо, що інноваційна культура педагога це – *суб'єктивна категорія, що включає вмотивованість педагога до інноваційної діяльності, комплекс особистісних якостей, систему цінностей, знань, умінь та навичок, які уможливляють процеси оцінювання, продукування і впровадження нових ідей в умовах динамічного розвитку суспільства* (Т. Андрющенко). Вбачаємо, що заявлений комплекс особистісних якостей, притаманний носію інноваційної культури педагога, має включати: *асертивність, мобільність особистості, емоційну врівноваженість, креативність, відповідальність, гуманність, оптимістичне прогнозування, рефлексивність*.

Охарактеризуємо виокремлені особистісні якості:

- **асертивність** – усвідомлення педагогом своєї індивідуальності, розуміння власних достоїнств і недоліків; відстоювання власної точки зору, без порушення моральних прав і приниження гідності іншої людини, самостійний аналіз ситуацій, що виникають, без покладання на думку більшості; гідна реакція на критику і похвалу;
- **мобільність особистості** – вміння позитивно сприймати нові ідеї, проявляти ініціативу щодо впровадження інновацій, бути гнучким під час

подолання різного роду перешкод в процесі інноваційної діяльності, враховувати зміни, що відбуваються в конкретній ситуації при плануванні нових стратегій інноваційних впливів;

- **емоційна врівноваженість** – збереження самоконтролю в будь-якій ситуації, адекватна реакція на зовнішні чинники, що провокують емоційний зрив. Педагог, який розпочинає інноваційну діяльність, має усвідомлювати, що освітні інновації, як і будь-які інші нововведення, породжують проблеми, пов'язані з необхідністю поєднання інноваційних освітніх програм із державними, забезпечення співіснування різних педагогічних концепцій. Він має бути психологічно готовим до перешкод різного характеру, які виникатимуть у процесі роботи. Однак саме наявність інноваційної культури забезпечить збереження педагогом самоконтролю в будь-якій ситуації, прояв адекватної реакції на зовнішні чинники, що провокують емоційний зрив. Дослідженнями І. Матійківа підтверджено, що «психологічна готовність до усвідомленого емоційного реагування змінює процес переживання і управління емоціями, дозволяє зберігати емоційну врівноваженість і стійкість у різних життєвих ситуаціях, ухвалювати емоційно розумні рішення і діяти адекватно у конкретній ситуації» [4, с. 144].
- **креативність** – продукування оригінальних ідей з виходом за межі стереотипів педагогічного мислення і побудови стратегії їх впровадження в освітній процес; здатність до критичного мислення, висловлювання оціночних суджень; розв'язання педагогічних завдань нестандартним способом, творче мислення конструктивного спрямування, імпровізації, експромту, творчої уяви; готовність до створення нових цінностей;
- **відповідальність** – усвідомлення певних ризиків інноваційної діяльності, здатність передбачати наслідки інноваційних впливів, готовність до перепроєктування заявленої інновації;
- **гуманність** – інноваційна культура вихователя акумулює в собі інноваційне мислення педагога, яке апріорі має відбуватися паралельно з

гуманним педагогічним мисленням. У такому випадку інновації, що впроваджуються в освітній процес, будуть ґрунтуватися на визнанні самоцінності дитинства особистості і повазі до неї, вірі педагога у здібності і можливості кожної дитини, будуть спрямовані на розкриття її самобутньої природи, розуміння внутрішнього світу, інтересів, прагнень дитини. У результаті гуманна, дитиноцентрична інноваційна діяльність педагога сприятиме становленню гармонійно розвинених, щасливих, успішних особистостей;

- **оптимістичне прогнозування** – вміння прогнозувати висхідний рівень розвитку особистості дитини через вплив на її позитивні якості, формуючи у вихованця впевненість у собі, своїх силах і знаннях. Педагог має передбачати розвиток освітніх ситуацій з опорою на їх позитивні засади. І вважаємо найвищим рівнем оптимістичного прогнозування – прогнозування самовдосконалення педагога на основі самопізнання.
- **рефлексивність** – усвідомлення педагогом того, що сучасні діти потребують нових підходів до забезпечення освітнього процесу, організації взаємодії на засадах співробітництва з дитиною. Рефлексивність дозволяє особистості в процесі інноваційної діяльності керувати власним розвитком, розуміти і оцінювати себе, займати суб'єктну позицію; фіксувати проблеми, помилки, ускладнення; аналізувати причини, співвідносити власні дії із проблемною ситуацією, знаходити ефективні способи їх усунення. За дослідженнями психологів, «рефлексивність – загальна здатність особистості якісно здійснювати окремі акти рефлексії (з урахуванням поточних завдань і влучним ініціюванням різних конкретних її формовиявів), котра на відміну від самої рефлексії характеризується інтегрованістю, системністю, континуальністю. Вона органічно пов'язана з процесом саморозвитку (саморуку, самоздійснення, самостворення, самоконструювання) людини як особистості» [2, с. 95].

Отже, сформованість особистісного компоненту інноваційної культури

педагога забезпечить ефективність інноваційної діяльності, оскільки, усвідомлення вихователем практичної цінності створених або обраних для впровадження інновацій, доповниться розумінням їх значущості для особистісного зростання і як результат – включенням до інноваційного процесу потужного особистісного потенціалу педагога.

Список використаних джерел:

1. Гораш К. Інноваційні складові особистості сучасного педагога. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. № 10 (Ч. 1), 2014 с. 171–179, с. 178.
2. Заїка Є, Зімовін О. Рефлексивність особистості як предмет психологічного пізнання. *Психологія і суспільство*, 2014. № 2. С. 90–97.
3. Максименко С. Д. Генетико-моделюючий метод дослідження особистості. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія: Психологічні науки, 2014. Вип. 2.13. С. 8–16.
4. Матійків І. М. Емоційні уміння майбутнього фахівця професій типу «людина – людина»: результати експериментального дослідження. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Сер. Психологічна. № 1, 2014, с. 141–148.